

Тези доповіді М.Тульєва «Вразливості та недоліки електронного голосування»

Останнім часом у світі поширюються системи, що дозволяють проводити голосування (парламентські, президентські, референдуми тощо) без фізичного візиту громадянина на виборчу дільницю за допомогою комп'ютера (гаджета) та мережі Інтернет. Це дозволяє значно спростити участь та підняти явку громадян у виборах. Спроби впровадити електронне голосування почалися і в Україні. Але окрім значної зручності такі системи мають також ще більші вади.

Чинна система голосування паперовими бюлетенями **одночасно** забезпечує **три основних принципи: анонімність голосу, перевірність процесу спостерігачами та вільне волевиявлення** без тиску або контролю третіх осіб в момент голосування. На жаль, в поточній ситуації в Україні виключення будь-якого з наведених вище принципів призведе до нівелювання виборної системи та повного контролю над результатами таких “виборів” з боку третіх осіб.

Багато систем електронного голосування не мають функції **анонімного (таємного)** голосування. В деяких країнах із розвинутою демократією допустимо і навіть вважається нормальною відкритість голосування. В Україні втрата закріпленої законом таємності голосування призведе до викривлення волевиявлення. Значно спроститься скупка голосів. Втрата таємності голосування призведе до повного контролю над волевиявленням залежних від держави громадян.

Окрім реальної втрати анонімності, ситуативна втрата – навіть однократний злам анонімної за дизайном системи, витік бази голосів громадян як з самої системи, так і з гаджетів, а також інформаційні атаки, що заставляють частину користувачів повірити у можливу втрату таємності голосу — призведе до тих самих наслідків.

Паперові бюлетені забезпечують **перевірність** системи підрахунку голосів: за моментом накопичення бюлетенів в урні та за підрахунком голосів стежать спостерігачі, тому спотворити процес підрахунку голосів неможливо, а процес накопичення — вкрай складно.

Електронні системи являють собою “чорну скриньку”, яка видає готові результати голосування, а перебіг процесу обліку та підрахунку спостерігає обмежене коло осіб: адміністратори, розробники системи. Вони ж можуть надати на виході які завгодно “результати”. Тому для впровадження такої системи громадянам потрібно **довіряти системі електронного голосування** та її адміністраторам. В деяких країнах, наприклад, у Естонії, це нормально, і вірогідність спотворення результатів дуже мала. Але в реаліях України неперевірна система, що базується на довірі до розробників та адміністраторів, стане кінцем будь-якого виборчого процесу.

Крім того, все частіші випадки успішних кібератак на українську інфраструктуру змушують непокоїтись про вплив на виборчий процес хакерських угруповань, як внутрішніх, так і закордонних. Відсутність перевірності призведе до неможливості взагалі виявити вплив на результат виборів успішної кібератаки.

Окремим пунктом слід зазначити відсутність в Україні електронних ідентифікаторів громадян. Такий реєстр дуже потрібен країні, адже він забезпечить можливість отримання електронних державних послуг, що буде дійсно великим прогресом для країни. І тільки після впровадження культури та технологій електронної держави можна починати розмову про електронні вибори. Та ж Естонія йшла до цього протягом 17 років. ІнАУ підтримує та виступає за розвиток електронної взаємодії громадянина з державою там, де це можливо та цілком безпечно для обох сторін такої взаємодії.

Жодна система електронного голосування, що існує або навіть проектується зараз, не спроможна забезпечити перевірність та таємність голосування одночасно. Тому ми вважаємо впровадження електронного голосування в Україні **передчасним** та таким, що критично спотворить волевиявлення громадян та процес його підрахунку.